

Kantvegetasjon som tiltak mot arealavrenning

Are Johansen
NLR Lofoten
Tlf: 908 54 690
are.johansen@lr.no

I løpet av våren kommer tiltaksplanene knyttet til vannforskriften ut på høring. Etablering av kantvegetasjon mot vassdrag vil være et av mange aktuelle tiltak der forurensing fra blant annet landbruk er et problem. Regelverket for RMP-midler åpner for at det allerede i 2014 kan gis tilskudd som kompensasjon for redusert avling i ugjødset randsone.

Kantvegetasjon – fordeler og ulemper

I forbindelse med nydyrking er det krav til minimum 6 meter udyrket areal mot bekker, elver, vann eller sjø. På dyrket areal er det krav til 2 meter kantvegetasjon som ikke jordarbeides. Her kan man sprøyte mot ugras etter nærmere avtale med kommunen.

Kantvegetasjonen har flere positive virkninger for biologisk mangfold. I tillegg til å være leveområde for insekter, fugler og dyr, gir den skyggevirksomhet som bidrar til bedre betingelser for livet i vannet. I erosjonsutsatt jord vil kantvegetasjon også

være med på å stabilisere kanten. Røttene til busker og trær er med på å armere ustabile skrånninger. Derfor er det viktig å vurdere undergrunnen før man fjerner kantvegetasjon som et ledd i skjøtsel av kulturlandskap eller for å ordne opp i drenering.

Kantvegetasjon hindrer også utvasking av partikler og næringsstoffer, og er dermed særlig viktig mot arealer der det dyrkes korn, potet, grønnsaker og grønnfôrvekster. Man unngår også at gjødsel havner ut i vannet på grunn av spredning eller avdrift fra denne.

Så lenge kantvegetasjonen kan høstes er det ingen ulemper for landbruket. Eneste problem er knyttet til rehabilitering av drenering der man er nødt til å fjerne vegetasjonen for å sikre god dreneringsvirkning. Her må det gjøres en avklaring med kommunen. Dersom kantvegetasjonen består av busker og kratt har man et problem i forhold til drengrofter. Her må det være tette rør rundt drengroftene til en kommer godt innenfor vegetasjonssonen. Særlig selje har lange rotskudd som stikker seg inn gjennom slissene, kveiler seg opp og tetter rørene fullstendig.

Permanent kantvegetasjon som ikke høstes er et stort problem for drenering, særlig på tette jordarter og arealer som ligger lavt i forhold til vannspeilet. Alle har sett kanten som bygges opp under og innenfor nettinggjerd. Denne kanten sperer for vann som ikke trekker ned i jorda. På vinterhalvåret fører dette til oppdemming i mildværsperioder, større isdannelse enn nødvendig og seinere opptørring på våren. I vekstsesongen skaper slike demninger problemer i perioder med mye nedbør. Derfor er det grunn til å advare mot etablering av permanent kantvegetasjon på grasarealer der dreneringen i utgangspunktet fungerer dårlig.

Dersom man har andre problemer, som for eksempel ustabile skrånninger, er situasjonen en helt annen. Busker og trær vil bidra til stabilisering. Da er det viktig at man legger til rette for godt og jevnt fall gjennom vegetasjonssonen før tilplanting.

Ugjødset randsone som høstes

Ugjødset randsone kan være et effektivt tiltak mot avrenning fra grovførarealer. Man unngår både risiko for direkte spredning i vann og avdrift ved utkjøring. Det er også grunn til å tro

at en del næringsstoffer som følger jordvannet blir tatt opp i denne sonen. For at ugjødset randsone skal ha maksimal effekt er det viktig at avlingen her høstes. Dette fører til at næringsstoffer som er tatt opp i plantene fjernes fra systemet. Kantvegetasjon som overvintre fryser ned og råtner. Dermed lekker den ut fosfor og nitrogen til vassdraget. Ved høsting unngår man også at det bygges kant, som i sin tur gir dårligere drenering og redusert plantevekst.

Kantvegetasjon og vannforskriften

Landbruket har hatt fokus på vannkvalitet og forurensing i mange tiår. Gjødselplanlegging, miljøplaner, bedre spredeutstyr og større bevissthet hos gårdbrukerne har bidratt til bedre tilstand i mange vassdrag. Det er fortsatt mye som må gjøres, men det er viktig å tenke helhet og hva som fungerer best.

Forskning over lang tid viser at fosforinnholdet i jorda har størst betydning som forurensningsfaktor fra landbruket når man ellers ivaretar andre hensyn for å redusere forurensing. Reduksjon i tilførsel fra gjødsel er dermed det viktigste tiltaket. I våre områder vil det si bruk av fullgjød-

sel uten fosfor på bruk med rikelig tilgang på husdyrgjødsel og spredning av husdyrgjødsel til rett tid.

Tiltak som rensedammer, kantsoner og ugjødset randsone er også effektive metoder, men her er det viktig å planlegge plassering og samordne med tiltak som reduserer tilførselen av næringsstoffer.

Det er viktig at bøndene i Nordland fortsatt er aktive i å redusere forurensing fra landbruksdrifta. Men man må ikke uten videre gå inn på løsninger som reduserer avlinger eller er til ulempe for drifta. Tiltakene er frivillige og det gis tilskudd som skal dekke ulemper. Når forslagene om tiltak for å bedre vannkvaliteten nå kommer må bønder og veiledere være aktive for å få til gode løsninger. Noen steder kan det være ugjødset randsone, andre steder rensedammer. Permanent kantvegetasjon er ut fra faglige vurderinger bare ønskelig i svært spesielle tilfeller, og det er da viktig med tilrettelegging som ivaretar behovet for god drenering.

Kompetansenettverket for lokalmat i nord

Hovedmålgruppen er primærprodusenter og næringsmiddelbedrifter med mål om å utvikle, foredle og selge kvalitetsprodukter basert på lokale råvarer.

Kompetansenettverket skal bistå disse små og mellomstore bedriftene med å få tilgang til den kompetansen de trenger for å utvikle seg videre.

Kurs
I 2014 vil vi gjennomføre en rekke kurs i hele landsdelen. Vi kjører matfaglige kurs, og i samarbeid med Matmerk kjører vi ulike markedskurs. Kursene utvikles årlig på bakgrunn av behov fra næringa i nord.

Besøksordning
Vi tilbyr også besøksordning. I en besøksordning kan en matbedrift gratis få en kompetansperson etter eget behov inn i bedriften i inntil to dager. Et slikt besøk har vært en viktig faktor i utviklingen for flere matbedrifter.

Om du er interessert i å benytte deg av besøksordningen ta kontakt med Hilde Halland, hilde.halland@bioforsk.no, tlf 920 71 008.

Program for lokalmat og Grønt reiseliv
Kompetansenettverket er en del av Innovasjon Norges Program for Lokalmat og Grønt reiseliv. Gjennom programmet tilbys mange gode ordninger som kan hjelpe din bedrift videre. www.innovasjon norge.no/lokalmat.

Les mer på www.bioforsk.no/lokalmatinnord www.facebook.com/lokalmatinnord

Kursoversikt våren 2014

EPD- registrering -Hvordan merke og registrere produkter for å kunne levere til dagligvare eller Horeca	Mo i Rana, 11. mars
Store muligheter for deg som vil være liten -Kjenn ditt marked, praktisk innføring i markedsføringsmiks, merkevarebygging, design og emballasje	Bodø, 13. mars
Hva skal produktet koste? -Kalkulering, prisfastsetting og forutsetninger for lønnsom drift	Alta, 17.-18. mars
Store muligheter for deg som vil være liten -Kjenn ditt marked, praktisk innføring i markedsføringsmiks, merkevarebygging, design og emballasje	Tromsø, 20. mars
HACCP for kjøttforedlingsbedrifter -Praktisk kurs der du jobber med egen dokumentasjon	Karasjok, 20.- 21. mars
HACCP Tromsø -Praktisk kurs der du jobber med egen dokumentasjon	Tromsø, 20.- 21.mars
Hva skal produktet koste? -Kalkulering, prisfastsetting og forutsetninger for lønnsom drift	Hordreisa, 31. mars- 1. april
HACCP Mo i Rana -Praktisk kurs der du jobber med din egen dokumentasjon underveis	Mo i Rana, 31. mars - 1. april
Tang som matressurs -Hvordan kan nordnorsk tang og tare brukes til mat?	Tromsø, 29. april
Ysting, nybegynnerkurs -Teori og praksis rundt tilberedning av ost (fast, fersk) og youghurt	Alta, mai
Bakekurs -Kurs i surdeig og surdeigsbaking	Vesterålen etter, påske
Til høsten vil det arrangeres kurs innen; Kjøttforedling og nedskjæring (Hemne, Vardø, Bodø) Konservering (Mosjøen) Kaldrøking av kje og geitkjøtt (Tromsø)	